

Med uppdrag att tämja dollarn

Euron föddes ur Amerikas missbruk av dollarns överlägsenhet i det globala finansiella systemet. Den gemensamma valutan kommer att utmana den överlägsenheten, men ändå ge Amerika fördelar. Och så länge euron saknar en politisk röst kommer Europa även i fortsättningen bara att spela en biroll i världspolitiken.

| av Martin Walker

NÄR EURON NU HAR blivit verklighet oroar sig Europas politiska klass för valutans omedelbara utsikter. Blir den "hård" eller "mjuk"? Vilken typ av ekonomisk styrning kräver den? När kommer de som står utanför att gå med? Men eurons tillkomst möts också av strategiska frågor, i synnerhet vilken betydelse den kommer att få i relationen mellan de två rikaste och mäktigaste storheterna i världen – USA och EU.

Alltför lätt glöms det bort att en av eurons viktigaste inspirationskällor var den förbittring som större delen av Europa kände över att USA hade missbrukat dollarns överlägsenhet i det globala finansiella systemet. Det hela började med Tet-offensiven den där märkliga våren 1968. Vietnamkriget skapade problem för USA:s betalningsbalans, vilket bemöttes med dollarexport till Europa. Tet-offensiven innebar ett hårt slag mot den amerikanska militären och resulterade i president Johnsons beslut att inte ställa upp för omval. För att inte underblåsa den inhemska kritiken vägrade han också att höja skatterna för att finansiera kriget. De ökande kostnaderna för kriget ledde därför till ett budgetunderskott på 24,2 miljarder dollar för året 1968, mer än det sammanlagda underskottet för de fem föregående åren.

Européer upplevde det som att de finansierade USA:s budgetunderskott och fick betala dyrt för USA:s inflationsexport, samtidigt som de såg hur de egna företagen köptes upp i och med den amerikanska kapitalexporten. Det var vid den här tiden som Jean-Jacques Servan-Schreibers polemiska bok *Le Défi Américain (Den amerikanska utmaningen)* blev en bästsäljare i ett Europa där anti-amerikanismen blev respektabel i och med Vietnamkriget och rasupploppen i amerikanska städer.

Charles de Gaulle svarade med att skicka tillbaka dollar till USA och kräva att få guld i stället. I november 1967, när devalveringen av det brittiska pundet började destabilisera Bretton Woods-systemet, var "guldpoolen" tvungen att sälja för 700 miljoner dollar för att upprätthålla guldpriset. Två dagar senare meddelade de Gaulle att Frankrike lämnade poolen, och USA blev tvungen att upphöra med guldförsäljningen på den fria marknaden. Nu var det endast centralbanker som fick köpa guld. Systemet var dock fortfarande sårbart för politiska stormar.

I augusti 1969 devalverades den franska francen med elva procent och i september samma år, efter att envist ha vägrat ge efter för USA:s krav på en revalvering, gick Bundesbank med på att låta den tyska marken flyta. En månad senare hade D-marken stigit med nio procent. En hel generation europeiska politiker kunde aldrig glömma det som i deras ögon var ett manipulerande av deras valutor i syfte att lösa en amerikansk kris i betalningsbalansen, vilken hade orsakats av ett krig som få av dem stödde.

DEN EUROPEISKA GEMENSKAPEN bestod i det här skedet endast av de ursprungliga sex medlemmarna: Frankrike, Tyskland, Italien och Benelux-länderna. I denna tid av valutakris skrev Raymond Barre, blivande premiärminister i Frankrike och vid tillfället europeisk kommissionär för finansiella frågor i Bryssel, en rapport om hur en gemensam valuta skulle kunna skydda Europa från sådana anglosaxiska störningar. Rapporten fick till följd att "de sex" gav Pierre Werner, stats- och finansministerveteran i Luxemburg, uppdraget att utarbeta en detaljerad plan för en ekonomisk och monetär union.

Dagens euro härstammar i rakt nedstigande led från Barre/Werner-rapporterna. Utvecklingen har gått via president Nixons punktering av Bretton Woods-systemet 1971, den tyske förbundskanslern Helmut Schmidts ändrade ståndpunkt till förmån för en gemensam valuta, de olika förberedelserna inför euron – ecun, det europeiska monetära systemet och ERM – och slutligen den politiska knuff framåt mot Maastrichtfördraget som det tyska enandet gav.

Men genom att underminera sina europeiska partners lojalitet i och med missbruket av dollarns ställning 1968–73, och igen mellan 1979–82 och 1985–89, är det den amerikanska regeringen som är eurons sanna skapare. Redan från början såg europeiska länder den gemensamma valutan som något mer än en byggsten till Europa, nämligen som ett skydd mot störningar orsakade av dollarn. (Denna kombination gav ytterligare bränsle åt den brittiska misstron mot projektet, vilket i sin tur hindrade den europeiska integrationen. Den här frågan innebar slutet för Margaret Thatchers politiska karriär, då hon närmast såg brittiska och amerikanska intressen i Europa som omöjliga att åtskilja och inte gjorde någon hemlighet av att hon föredrog en stark atlantisk allians framför ett starkt Europa.)

Men trots att det var de anti-amerikanska strömningarna som födde tanken på euron, har valutan (trots senaste tidens oro) fått starkt offentligt stöd från den amerikanska regeringen, och det kommer helt klart att vara i USA:s nationella intresse att den fungerar.

En euro baserad på en ekonomi som är jämbördig med den amerikanska sett till storlek och andelar i världshandeln kommer att mildra de våldsamma valutafluktuationer som återkommande har skapat 50-pro-

centiga omsvängningar i växelkurserna mellan dollarn och yenen respektive D-marken. Ett slut på dessa kraftiga svängningar är bra för världsekonomin, bra för USA och bra för den atlantiska alliansen. Euron medför en sansad, men dock inte förödmjukande minskning av dollarns prestige – ett lågt pris att betala för de fördelar som följer, förutsatt att anpassningen sker försiktigt och genomtänkt. Anpassningen kan inte genomföras i snabb takt eftersom "Euroland", trots den gemensamma centralbanken, medvetet valt att inte ha någon motsvarighet till USA:s finansdepartement som talar och agerar för dollarn i världspolitiska sammanhang. Faktum är att ända tills euron får ett jämförbart politiskt ledarskap kommer USA i brist på konkurrens troligtvis att fortsätta att dominera den globala finansiella styrningen.

DEN 1 JANUARI 1999 antogs euron formellt av elva europeiska länder som transaktionsvaluta, vilket innebär att statens räkenskaper och skulder uttrycks i euro. Att enskilda människor och företag kan betala skatt och fakturor i euro gör att man eliminerar kostnader och risker som medföljer handel i utländsk valuta. EMU-ländernas egna valutor kommer att finnas parallellt med euron fram till våren 2002, då sedlar och mynt i euro införs. Elva historiskt viktiga valutor kommer då att gå samma öde till mötes som dublonen och thalern en gång gjorde.

Den brittiska regeringen har sagt att den i princip har beslutat att gå med – det vill säga när Storbritanniens läge i konjunkturcykeln bättre överensstämmer med EU:s, och efter ett val och en folkomröstning. Den sannolika tidsplanen är att nästa brittiska val hålls tidigt, våren eller sommaren 2001, samtidigt som eller tätt följt

av en folkomröstning, vilket skulle göra det möjligt för pundet att ansluta sig till euron innan sedlar och mynt i euro sätts i omlopp.

Trots att fyra länder står utanför – Storbritannien, Sverige, Danmark och Grekland – kan "Euroland" med sina elva medlemsländer och 290 miljoner invånare stoltsera med titeln som världens största handelsmakt. Den sammanlagda exporten är 25 procent större än USA:s och dubbelt så stor som Japans. EMU-ländernas totala BNP 1997 var 19 procent mindre än USA:s, men 50 procent större än Japans. Euron kommer att bli en betydande kraft i den globala ekonomin och i världshandeln, och genom finkänslig diplomati av den förre kommissionären för valutafrågor, Yves-Thibault de Silguy, har man fått garantier av Japan, Brasilien, Taiwan och Kina att en betydande och ökande andel av deras utländska valutareserver kommer att vara i euro. De femton EU-länderna står för 30 procent av IMF:s tillgångar – mer än USA och Japan tillsammans – så EMU-ländernas inflytande i IMF kommer åtminstone att vara jämbördigt med USA:s.

I den närmaste framtiden kommer dollarn att stå kvar som världens viktigaste reservvaluta. Vikten av de amerikanska finans- och terminsmarknaderna gör att råvaru- och energipriser kommer fortsätta att sättas i dollar en tid framöver. Men den dominerande ställning inom globala finanser som dollarn nu har kommer säkerligen att utmanas. Faktum är att inom vissa områden, till exempel internationella säkerhetsfrågor, utländska innehav av bankmedel och valutadenominationen för världsexporten, konkurrerar redan de samlade EU-valutorna med dollarn.

Det centrala området, där man kan förvänta sig omedelbara förändringar, är officiella utländska valutareserver. Enligt statistik för 1995 sammanställd av det USA-baserade Institute for International Economics var 64,1 procent av dessa reserver uttryckta i dollar, 15,9 procent i D-mark (21,2 procent med alla EU-valutor sammantagna), och 7,5 procent i yen.

Institutets chef, C Fred Bergsten, tror att "the dollar and the euro are each likely to wind up with about 40 per cent of world finance, with about 20 per cent remaining for the yen, the Swiss franc and minor currencies." (De 20 procent som återstår för övriga valutor kan komma att krympa väsentligt i och med 1998 års förhandlingar mellan EU och Schweiz som rörde undan de flesta återstående hindren för ett schweiziskt EMU-medlemskap.)

Om vi utgår från att Bergsten har rätt torde en aldrig tidigare skådad förändring av världens finansiella tillgångar snart påbörjas. Bergsten uppskattar att ett värde av 100–300 miljarder dollar av de officiella reserverna, och 350–700 miljarder dollar av de privata tillgångarna, kommer att byta valutaenhet från dollar till euro. Han beräknar att mellan 500 miljarder och 1 biljon dollar sannolikt kommer att svära trohet mot en ny valuta. Den avgörande frågan är hur lång tid kommer det här att ta? Om det går för snabbt blir effekten som en *tsunami*, det vill säga att dollarns värde pressas ned och eurons värde drivs upp. Förutsatt att man vidtar vissa försiktighetsåtgärder och att processen tillåts ta några år borde effekten inte bli så dramatisk.

Det är möjligt att euron visar sig vara en populärare reservvaluta. I egenskap av ny valuta måste den skapa en trovärdighet som en pålitlig värdeenhets, som är mer lik D-marken än den italienska liren. Detta förutsätter att euron blir konkurrenskraftig. Euron styrs av den helt oberoende europeiska centralbanken, ECB, som (efter tyska påtryckningar) leds av den förre holländske finansministern och centralbankschefen Wim Duisenberg, en stor beundrare av Bundesbanks anti-inflationistiska tradition. Enligt ECB:s grundläggande stadgar är man skyldig att styra euron med prisstabilitet som främsta prioritet, och med mycket begränsad öppenhet om hur man går tillväga.

När Storbritannien, Sverige, Danmark och Grekland, och möjligen Schweiz, formellt deltar i EMU kommer den ekonomiska maktbalansen att förskjutas till eurons fördel. Troligtvis kommer olje- och råvarupriser att sättas både i dollar och euro under de närmaste fem till tio åren, vilket inte nämnvärt borde skada den amerikanska ekonomin, förutom att den förlorar en del seignorage (det vill säga att alla innehav av utländska sedlar i själva verket är räntefria lån från den utgivande centralbanken). Seignoraget beräknas vara värt 30 miljarder dollar om året för det amerikanska finansdepartementet, delvis på grund av den mindre sunda anledningen att 100-dollarsedeln är en favorit inom penningtvätt och bland narkotikalangare. Troligtvis kommer den här rollen att övertas av 500-eurosedeln, som är värd ungefär 550 dollar. Det krävs en hel portfölj för att transportera en miljon dollar i 100-dollarsedlar, medan en motsvarande summa i euro får plats i bröstfickan.

"Trots att fyra länder står utanför – Storbritannien, Sverige, Danmark och Grekland – kan "Euroland" med sina elva medlemsländer och 290 miljoner invånare stoltsera med titeln som världens största handelsmakt."

Den verkliga kostnaden för USA blir att dollarn förlorar mer och mer av sin unika position som reservvaluta, vilket gör att man får mindre och mindre möjligheter att dra nytta av dollarns ställning. USA kommer inte längre att kunna göra smärtlösa devalveringar genom att trycka och exportera dollar till Eurodollar-marknaden. Man kommer inte längre att kunna tvinga fram revalveringar i Europa och Japan i syfte att gagna den amerikanska betalningsbalansen, vilket man gjorde 1969–71 och 1985–87. Dollarn kommer inte längre att ha ensamrätt på ställningen som den enda säkra valutan i orostider. Den kommer att tvingas konkurrera med euron om den rollen; det i en tid då vikten av "Euroland" som marknad och exportör kräver att många länders och bolags dagliga handel sker i euro.

JU STABILARE EURON ÄR, DESTO VIKTIGARE blir det för dollarn att uppvisa en lika sund styrning. Om dollarn visar tecken på inflation kommer den att falla mot euron såvida USA inte kompenserar det med högre räntor. Detta skulle kunna orsaka problem med tanke på att USA har redovisat underskott i sin bokföring de senaste femton åren. Utlandsskulden överstiger en biljon dollar netto och ökar årligen med mer än 15 procent. Allt detta är dock hanterbart för en ekonomi med en BNP på åtta biljoner dollar. Men när dollarn konkurrerar som internationell värdeenhets med euron och EU-länderna, vars bokföring varit i balans under många år, och som vanligtvis uppvisar mindre överskott i den internationella handeln, måste dollarn kämpa hårt för sin trovärdighet. Kort sagt är eurons blotta närvaro nog för att ge dollarn en slags villkorlig dom. Den måste helt enkelt lära sig hur man uppför sig. Ledningen – inte bara den innanför den amerikanska centralbankens och finansdepartementets väggar, utan också den inom den politiska apparaten i Vita huset och kongressen där man bestämmer om finanspolitiken – blir tvungen att agera i Thomas Jeffersons anda: "with a decent respect for the opinions of mankind".

Dollarns internationella trovärdighet (och därmed dess värde) kommer att sättas på prov av populära men finansiellt betänkliga skattesänkningar, eller av återkommande federala budgetunderskott.

Dollarlojalisterna ska nu inte tro att de är ensamma om att förlora på att euron införs. Den kommer också att skaka om Europas stela arbetsmarknader och de inofficiella priskarteller som gör det möjligt för europeiskt näringsliv att överföra vinster från länder med höga skatter till lågskatteländer. (Rekordhöga böter som dem EU-kommissionen gav Volkswagen för att man satt högre priser i Italien borde inte längre vara nödvändiga när Europas konsumenter direkt kan jämföra priser i euro.)

Ett bakomliggande motiv till euron har varit att

"thatcherisera" Europa bakvägen och att åstadkomma ett motsvarande skifte i maktbalansen mellan arbete och kapital. Thatcher genomförde det skiftet genom konfrontation. Majoriteten av EMU-länderna är idag rikare och mer kompromissbenägna än vad Storbritannien var i slutet av 70-talet, och har kunnat genomföra reformer på ett smidigare sätt och i enlighet med Europatanken. Men i de en gång så spendersamma sociala marknadsekonomierna har man gjort nedskärningar i de statliga utgifterna och höjt skatterna för att kunna minska sina budgetunderskott till att motsvara de riktlinjer som ställts upp av Maastrichtfördraget, det vill säga tre procent av BNP, samt minska den totala statskulden till 60 procent av BNP. (Belgien och Italien har båda en statskulda som uppgår till det dubbla, men eftersom deras budgetdisciplin lyckades minska dessa ofattbara skuldbördor i tillräckligt rask takt bortsåg man från det.)

EMU-ländernas regeringar har bitit ihop och stått ut med en arbetslöshet som stigit till 13 procent i Frankrike och 12 procent i Tyskland. Följden har blivit en ökning av antalet deltidsjobb och en växande svart marknad där arbetsgivare och anställda samarbetar för att undkomma höga arbetsgivaravgifter. EU:s statistiska organ, Eurostat, gjorde 1998 uppskattningen att tio procent av EU:s ekonomi inte redovisas.

Meningen är att euron ska göra Europas ekonomier mer lika USA:s, med större flexibilitet, högre produktivitet och resultatstyrda löner i ett mer företagervänligt ekonomiskt klimat. Men eftersom konkurrensen på världens valutamarknader förbättras kommer dollarn att tvingas agera mer som D-marken för att slippa betala priset med högre räntor. Att två stabila och anti-inflationistiska finansjättar ligger till grund för världsekonomin gynnar nog båda två. Detta hjälper oss att förklara varför amerikanska politiker har välkomnat euron och i likhet med ledande europeiska politiker understrukit de ömsesidiga fördelarna.

DET ÄR DOCK EN VÄSENTLIG DEL AV EURON som saknas. I dagsläget finns ingen mekanism för politisk styrning – varken internt eller externt. Den enda politiska auktoriteten är Ekofin-rådet, det vill säga finansministrarna i EU:s femton medlemsstater. Det finns också en mindre formell Euro-XI kommitté, där de elva EMU-ländernas finansministrar möter varandra. Men som en följd av de brittiska protesterna mot att lämnas utanför denna inre cirkel kommer Euro-XI inte att ha något permanent sekretariat. Ekofin-tjänstemän ska förbereda och närvara vid mötena, och ordförandeskapet i Ekofin växlar varje halvår mellan medlemsländerna, precis som ordförandeskapet i EU:s ministerråd.

Vem ska då föra Europas talan vid en eventuell internationell finanskris? Man kan sammanfatta Ekofin till

ett krismöte, men de kan knappast förväntas hantera krisen på heltid. Det är långt ifrån säkert att det inom "Euroland" finns ett enda politiskt organ som skulle ha befogenheten, för att inte tala om erfarenheten, att inleda en räddningsaktion i samma storleksordning som när Clinton-administrationen löste ut den mexikanska peson 1995. Hanteringen av Asienkrisen 1997-98 leddes politiskt av den amerikanske finansministern som i juni 1998 hade tillräcklig tyngd för att intervensera på marknaden i syfte att stötta den fallande yenen. (Europas regering-
ar blev inte ens rådfrågade före interventionen.)

I den närmaste framtiden gör nog gammal vana och bekvämlighet att USA även fortsättningsvis kommer att ta på sig ledarskapet och att EU behåller sin märkliga dubbelroll som ekonomisk jätte och politisk dvärg. Detta är inte sunt och förmodligen inte heller hållbart. Det är dessutom i USA:s intresse att uppmuntra EMU-länderna att ta fram en motsvarighet till den amerikanske finansministern för att de tillsammans ska ansvara för krishanteringen.

Den inomeuropeiska styrningen av euron är också osäker. Lagen, formulerad i Maastrichtfördraget, är förvisso helt klar. ECB ansvarar för räntan och penningmängden. Ministerrådet ansvarar för valutakursen och eurons "externa representation". Men frågan om styrning har nyligen blivit mer problematisk än så. Euron utformades främst av konservativa regeringar för att passa en tid med hög inflation. Efter valen i Frankrike och Tyskland 1997-98 styrs euron nu, i ett potentiellt deflationistiskt skede, av regeringar till vänster om mitten. Ett konservativt fordon med socialdemokrater vid ratten är inte nödvändigtvis en paradox. Europas socialdemokrater har stor erfarenhet av att leda kapitalistiska system och kan hävda att de under årens lopp både civiliserat och förbättrat dem. Vidare innebär ECB:s verkställande befogenheter och politiska oberoende att EMU-ländernas regeringar i bästa fall sitter i baksätet. De kan skrika och sparka, men de sitter ändå utom räckhåll för pedalerna.

DET FINNS FEM FÄLLOR som euron måste undvika och som måste oskadliggöras under den avgörande övergångsperioden mellan införandet den 1 januari 1999 och fram till 2002, då europeiska plånböcker kommer att innehålla sedlar och mynt i euro. Den här omställningen inleds i en svår period; i efterdyningarna av finanskollapserna i Asien och Ryssland, och med överhettade globala marknader. När detta skrivs befinner sig Spanien, Irland, Finland, Portugal och Nederländerna i en högkonjunktur. Frankrike, Belgien och Österrike är i en konjunkturfas med ganska stabil tillväxt. Tysklands återhämtning har hakat upp sig, delvis på grund av långsammare världstillväxt, och Italien kommer inte ur sin

låga tillväxt. Meningen är att EMU-ländernas räntor ska konvergera till ungefär samma nivå som den aktuella tyska räntan, ungefär 3,3 procent, innan den gemensamma valutan införs. Detta kommer olägligt för länder som befinner sig i högkonjunktur och kommer nog att kräva en del budgetdisciplin för att förhindra överhettning. Med tanke på Tysklands närmast obefintliga inflation kan 3,3 procent vara en alltför hög gräns om landets ekonomiska återhämtning ska kunna få ny fart. Det första problemet består alltså i att hitta rätt räntenivå och en adekvat budgetbalans för de länder som har en ohållbart snabb tillväxt.

Den andra fällan rör de kraftigt varierande växelkurserna. Eurons kurs gentemot dollarn och yenen kan bli föremål för en viss turbulens under det att världsmarknaderna vänjer sig vid den nya valutan och försöker avgöra om den styrs av centralbanken. Kommer euron att bete sig som en större version av D-marken, eller styrs politiskt av socialdemokratiska regeringar och snarare uppföra sig som en italiensk lire i jätteformat? Växelkurserna mot det brittiska pundet och den svenska kronan kan bli än mer komplicerade av ett skäl som inte har belysts i tillräckligt hög grad: Europeiska banker står i startgroparna för att direkt efter eurons införande överösa de inhemska marknaderna i Storbritannien och Sverige med förmånliga erbjudanden om bostadslån och kreditkort, baserade på den låga euro-räntan. Eftersom de brittiska räntorna är dubbelt så höga som EMU-ländernas kommer många säkerligen att nappa på dessa erbjudanden. Ett fallande pund skulle följaktligen bli smärtsamt för dem som tar lån i euro. Den handfull brittiska husköpare som tecknade lån i D-mark när Storbritannien var med i ERM fick se sina skulder skjuta i höjden med närmare 50 procent i och med pundets uteslutning ur ERM i september 1992. I en större skala skulle detta kunna få allvariga politiska konsekvenser.

Den tredje fällan man måste se upp för är den politiska panik som kan uppstå på grund av eurons långsiktiga konsekvenser; en fortsatt harmonisering av Europas ekonomi- och budgetpolitik. Det är uppenbart att en viss budgetsamordning inom EMU är nödvändig, det är ekonomer från alla läger överens om. Knepet är att uppnå detta snarare genom gruppträck och samförstånd än genom bestämmelser och regler. Men de varningsrop som hördes i brittiska medier i november 1998 om harmoniserade EU-skatter var helt ogrundade. Ett gemensamt skattesystem för EU är inget måste. Till och med i en federation som USA, med gemensam valuta och federalt skattesystem, varierar skatten kraftigt i de olika staterna. Boende i Florida, Texas och New Hampshire betalar ingen statsskatt alls, medan de i New York, Connecticut och Washington, D C, måste betala stats-

skatt som motsvarar en tredjedel av den federala inkomstskatten. Än så länge finns ingen samstämmighet i fråga om ett eventuellt gemensamt skattesystem inom EU. Det behövs inte heller – fråga Texasborna. Detta betyder dock inte att man inte kan eller bör göra något. Alla EU:s medlemsländer kom i december 1997 överens om att tillsammans utarbeta strategier för att undvika skadlig skattekonkurrens inom Europa. Detta sker väl som vanligt genom att man käbblar och köpslår sig fram till en kompromiss, och tar hänsyn till sårbarheten som exempelvis Storbritanniens oro för Citys ställning som finansiellt centrum. Man kom också överens om att försöka hindra EU-medborgare från att utnyttja skatteparadis som Kanalöarna, Luxemburg och Liechtenstein. Det är bara att önska lycka till.

Den farligaste fällan av alla, eftersom den blir svårast att undvika, är att euron riskerar att bli syndabock för dåliga beslut av medlemsländernas politiker. De första tecknen på en sådan utveckling såg vi när (den nu avgångne) Oskar Lafontaine, under sina första veckor i tjänst, efterlyste fasta växelkurser, lägre räntor och klassisk keynesiansk expansionspolitik för att skapa nya jobb. Hans rådgivare har också antytt att stabilitetspakten – utarbetad i syfte att minska underskottsfinansiering, särskilt i de svagare ekonomierna i EU – borde överges. Lafontaine och hans rådgivare är i sin fulla rätt att uttrycka sådana åsikter, men det finns ingen anledning till att ECB skulle lyssna på dem, än mindre rätta sig efter dem. På längre sikt kommer regeringarna att kunna påverka ECB eftersom de utser sina egna centralbankschefer som sedan sitter i ECB:s styrelse. Tysklands beslut att nästa år ersätta Hans Tietmeyer som chef för Bundesbank är intressant. Men det är brukligt att demokratiskt valda regeringar har ett visst strategiskt, om än inte realpolitiskt inflytande på penningpolitiken. Alan Greenspan kom inte från ingestans för att leda den amerikanska centralbanken. Han utsågs först av den dåvarande presidenten Reagan, med senatens godkännande, och fick förnyat förtroende av Clinton.

Det som gör Lafontaines uttalanden så oroande är inte att de antyder att Europa kommer att styras av en ny socialistisk ledning som vill öka utgifterna. Andra regeringsuttalanden från Frankrike, Italien och Spanien, och den tyske förbundskanslern Gerhard Schröder, visar klart att han inte talar för dem. Det verkliga problemet ligger i att Lafontaine kan ha talat uppriktigt om detta på grund

av annat än övertygelse, nämligen politisk ambition. Detta vittnar om en splittrad och svag tysk regering som inte inger mycket förtroende så här i eurons inledningsfas, och när Tyskland tagit över det halvårslånga ordförandeskapet i EU. Precis som Margaret Thatcher och John Major fått erfara kan inrikes partipolitik ofta inkräkta på storpolitiken med den gemensamma valutan.

**”Utan tvivel
finns det vissa
risker med euron:
interna risker som
kan destabilisera
samarbetet och
externa risker som
kan få ännu större
konsekvenser.”**

UTAN TVIVEL FINNS DET VISSA RISKER med euron: interna risker som kan destabilisera samarbetet och externa risker som kan få ännu större konsekvenser. Den interna risken är nog så tydlig och består av den politiska svårigheten att i ett demokratiskt system föra en penningpolitik som passar alla de vitt skilda ekonomierna i deras olika konjunkturfaser. Efter några år av stark tillväxt blev Finlands och Irlands ekonomier överhettade sommaren 1998, och om de hade fått agera självständigt skulle de ha höjt räntorna i syfte att dämpa efterfrågan. Men som delar av ”Euroland” kan de inte höja räntorna unilateralt. Alla dämpande åtgärder måste gå via skattehöjningar eller återhållsamhet i lönerna – och högre skatter är inte sannolikt. Alla vädjanden från finländskt och irländskt håll om höjda euroräntor skulle omgående stöta på motstånd från Frankrike och Tyskland eftersom deras ekonomier nyligen har börjat växa igen. Ända tills konvergensen i ländernas ekonomier har nått en högre grad kommer EU:s mest centrala politiska problem vara att hantera den här typen av asymmetri – och klara av det utan att, som är fallet i USA, flytta från ”bust-town” till ”boom-town”, eller inkomstöverföring från tillväxtregioner till områden i ekonomisk kris, vilket är en väsentlig del av det federala skattesystemet.

Eurons externa risk betonas av Martin Feldstein, nationalekonom vid Harvard, i en utmärkt artikel i *Foreign Affairs* med titeln ”The Euro and War”. Han menar där att EMU:s inneboende ekonomiska och finansiella konkurrens, för att inte tala om det spända läget mellan euron och dollarn, i längden kan leda till konflikter. Teoretiskt sett skulle ett Tyskland på uppgång och ett Frankrike i kris kunna vidmakthålla sina skilda ekonomiska behov ända tills krig bryter ut. Men det är lättare för en av dem att lämna valutaunionen, eller för de övriga att hitta en annan lösning, innan saker går överstyr. Och hittills har EU visat sig vara relativt bra på sådant. Feldsteins argument brister också med tanke på att det enda riktiga exemplet på ett bilateralt reservva-

lutasytem, det som inleddes av Storbritannien och USA, inte alls resulterade i krig det här århundradet, utan i en stark och hållbar allians.

När Feldstein diskuterar en potentiell transatlantisk rivalitet förbiser han också att arvet av dagens integrerade Europa innefattar femtio år av amerikanskt stöd. Amerikanerna borde vara stolta över att Marshallplanen, Nato och den sedan lång tid mest framgångsrika alliansen i världen ligger till grund för det partnerskap som till stor del styr världen genom delat ledarskap mellan G8-länderna, IMF och FN:s säkerhetsråd.

Tacksamhet är inte ett typiskt europeiskt drag, men Europas länder – med några undantag – har på det hela taget lutat sig tillbaka och njutit av USA:s ledarskap. Det kan hända att Europa inte har haft så stort val, och det är tänkbart att upprepad misskötsel av kriser och en världsdepression i förlängningen skulle stärka argumenten för de som påstår att hela poängen med euron är att ge Europa möjlighet att göra egna strategiska val oberoende av USA.

”Vi måste vara medvetna om att Amerika tenderar att distansera sig från Europa. På lång sikt måste Europa därför bana sin egen väg till frigörelse”, hävdade Jean-Marie Colombani, redaktör för *Le Monde*, i februari 1998: ”Det vore bra om man i nuläget åtminstone inser vad som håller på att hända. Genom Natos utvidgning till Centraleuropa har USA nu två ’prioriterade’ allierade: Polen i öster och Storbritannien i väster. Natos mål är ingen hemlighet: att bringa EU:s fastslagna politik på fall och att förkasta ett politiskt Europa som leds av Frankrike och Tyskland, till förmån för ett starkt Nato med USA och Storbritannien i spetsen”.

En liknande åsikt framfördes av Helmut Schmidt, som i mars förra året sa till *Washington Post*: ”Amerika förstår inte än hur stor betydelse euron kommer att få, men när man väl gör det så kan det leda till enorma konflikter. Euron kommer att medföra att dollarns världsdominerande ställning får stryka på foten. Den kommer dessutom att förändra maktbalansen i världen så att USA inte längre är ensam herre på täppan.”

DET BEROR PÅ vad man menar med att vara ”herre på täppan”. USA:s ledarstil har varit ryckig, periodvis tanklös, men för det mesta välmenande. Man har visat prov på återhållsamhet i sin maktutövning, lärt sig att acceptera bångstyriga länder och har inte störtat vare sig Khadaffi eller Saddam Hussein. USA i rollen som ”herre på täppan” kanske gick hårt fram med resten av världen för att rädda den mexikanska peson 1995, men var betydligt mindre framgångsrik i sina försök att leda in Japan på det reformprogram som skulle kunna ta landet ur recessionen. Det har inte ingått i den moderna amerikanska traditionen att spela ”herre på täppan”, även när andra nationer varit extremt påfrestande, exempel-

vis Ryssland i Tjetjenien, Kina på Tianmen Square, Japan när det gäller export, och Frankrike i största allmänhet. USA kanske uttrycker sitt missnöje. De kanske inför sanktioner. Men det är ett känt faktum att USA ogärna går ut i krig.

Vissa pessimister påminner om det tidiga seklets felaktiga förutsägelser som hävdade att krig hade blivit en omöjlighet i en så civiliserad och genom handel förenad värld, en värld där det brittiska imperiet var kejsardömet Tysklands viktigaste handelspartner, och Tyskland det brittiska imperiets näst viktigaste handelspartner. De som är pessimistiska till transatlantiska relationer visar också på den uppluckrade lojaliteten som kalla krigets slut medförde. Eftersom EU-länderna inte längre upplever något hot från öst, och är mindre benägna att känna sig underlägsna USA, har de större frihet att utarbeta sina egna långsiktiga strategier, och (för första gången sedan 1941) spela en aktiv i stället för passiv roll i sin egen historia.

EU HAR ÄNDÅ VALT att upprätthålla och livnära den transatlantiska alliansen. Tradition, gammal vana, ekonomiska intressen och gemensamma värderingar med USA har tillsammans bidragit till det. Det har även kriget i Bosnien, vilket visade Europas begränsningar på det militära och strategiska området. Händelserna i Bosnien var ytterligare bevis på det som Gulfkriget redan hade visat: USA är fortfarande den främste strategen. Europa tog på sig den roll som Storbritannien tidigare hade haft själv, nämligen den att agera Sancho Panza vid sidan om USA som Don Quijote. Europa blev den lojale tjänaren som stod redo att ställa upp med mindre avancerad militär hjälp och ekonomiskt stöd till USA:s operationer.

Men inom ett centralt område har Europa föresatt sig att styra sitt eget öde – genom beslutet att utveckla en valutaunion. Kommer Storbritannien att gå med? Det troliga är att pundet ansluts till euron i januari 2002. Eftersom den brittiska ekonomin är en av de större i Europa, tillika den som är mest inflytelserik på de globala finansmarknaderna, kommer dess anslutning att bli en tillgång för euron och det europeiska samarbetet. Storbritanniens anslutning till EMU skulle också bli en tillgång för USA, en underförstådd garanti om att euron inte kommer att manipuleras mot amerikanska intressen, och att kalla krigets atlantallians inlemmas i en framtida geo-ekonomisk värld.

ÖVERSÄTTNING: SOLVEIG HÅKANSSON.

Martin Walker är europeisk redaktör för *The Guardian* och senior fellow vid *World Policy Institute* i New York. Artikeln har tidigare publicerats i den brittiska tidskriften *Prospect*.